

УДК 631.62:633/635
© 2010

М.М. Федотов

*Інститут гідротехніки
і меліорації УААН*

*** Науковий керівник —
кандидат
технічних наук
О.В. Цвєтова**

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСУШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ*

**Показано сучасний стан використання
осушуваних земель Волинського Полісся
та можливості його оптимізації шляхом
залучення у сільськогосподарський обіг ягідних
культур.**

Однією з найважливіших проблем аграрного сектору гумідної зони України є сучасний стан осушуваних земель, ефективність їх використання та продуктивність, які постійно знижуються.

Зменшення площ використання сільськогосподарських угідь та зниження урожайності сільськогосподарських культур гостро ставить питання оптимізації господарювання на осушуваних землях. Основними причинами зменшення площ використання осушуваних сільськогосподарських угідь є організаційно-господарські, що полягають у розпаюванні земель, збільшенні кількості землевласників, подрібненні землеволодіння, незадовільний технічний стан осушувальної мережі та розвиток процесів підтоплення і заболочення, що призводить до деградації ґрунтового покриву.

У 2008 р. урожайність сільськогосподарських культур на осушуваних землях Волинського Полісся (землі осушувальних систем «Копаївська» та «Регулювання верхів'їв р. Прип'ять») становила: зернових — 10—12 ц/га, тоді як у середньому по Волинській області — 25,4 ц/га, у т.ч. пшениці озимої та жита — 10 ц/га. Такі культури, як картопля, буряки та льон-довгунець на осушуваних землях Волинського Полісся у промислових обсягах взагалі не вирощували.

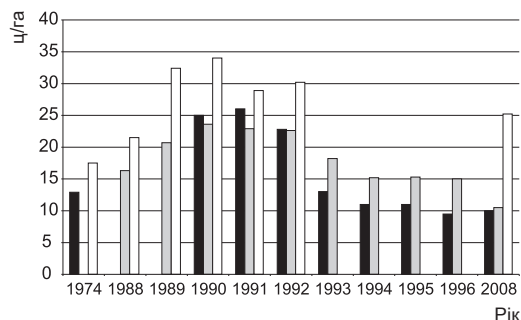
Динаміка врожайності зернових культур, починаючи з 90-х років минулого століття, для досліджуваних осушувальних систем постійно знижувалась (рис. 1, 2), що спричинено погіршенням меліоративного стану та переформування рівня ґрунтових вод.

Мета досліджень — наукове обґрунтування напрямів оптимізації системи землекористування на осушуваних землях Волинського Полісся для підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь. Переважають на цій території органогенні ґрунти, які займають близько 45% осушуваних угідь. Одним з основних напрямів підвищення ефективності використання угідь є залучення у сільськогосподарський обіг нових перспективних культур, насамперед, плодово-ягідних, типових для цієї території та рекомендованих для вирощування саме в гумідній зоні. Такими культурами можуть бути лохина ви-

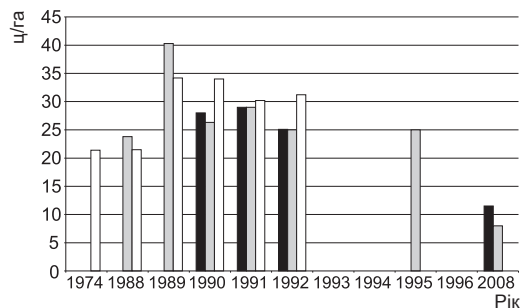
сокоросла, чорниця, малина, смородина чорна, порічки червоні та білі, суниця.

Відповідно до загального реєстру сортів рослин Мінагрополітики України, рекомендованих для вирощування в Україні, із 26 сортів малини для вирощування у зоні Полісся рекомендовано 14, чорниці — із 5 сортів рекомендовано 5, смородини чорної — із 39 сортів — 19, порічок червоних та білих — із 18 сортів — 11, суниця — із 31 сорту рекомендовано 18.

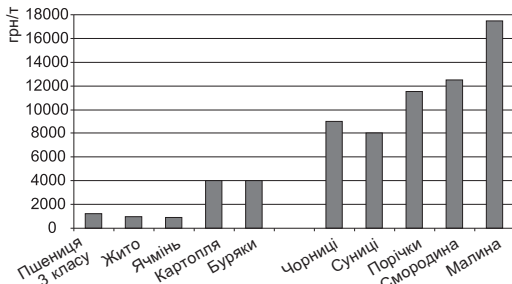
Ці сорти наведених плодово-ягідних культур характеризуються високою морозостійкістю (8—

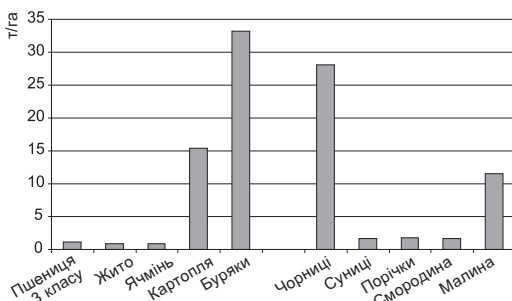
Рис. 1. Динаміка врожайності зернових культур: ■ — Копаївська ОС; ■ — «Регулювання верхів'їв р. Прип'ять»; □ — Волинська область. Позначення дано для рис. 1, 2

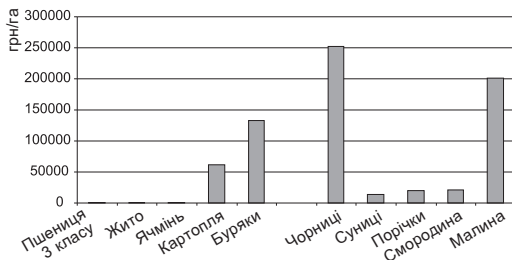
Рис. 2. Динаміка врожайності пшениці озимої

Рис. 3. Вартість основних сільськогосподарських культур, вирощуваних або рекомендованих для Поліської зони

Рис. 4. Середня урожайність сільськогосподарських культур у зоні Полісся

Рис. 5. Продуктивність сільськогосподарських культур для зони Полісся

9 балів), посухостійкістю (до 9 балів) (їх можна вирощувати на переосушених ділянках меліора-

тивних систем) і за відповідної технології вирощування дають високі врожаї.

Станом на 1 квітня 2010 р., за даними Мінагрополітики України, оптові закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію по Волинській області становили: пшениця озима 3 класу — 1200 грн/т, жито — 980, ячмінь — 900 грн/т. Середня закупівельна вартість 1 кг картоплі та цукрових буряків була 4 грн/кг (4000 грн/т).

Оптові закупівельні ціни на ягідні культури становили: чорниця — 9 грн/кг (9000 грн/т), суниця — 8 (8000 грн/т), порічки — 11,5 (11500 грн/т), смородина чорна — 12,5 (12500 грн/т), малина 17,5 грн/кг (17500 грн/т) (рис. 3). Нині найвищі закупівельні ціни склалися саме на ягідну продукцію.

Результати досліджень. Аналіз та узагальнення даних урожайності, отриманих у сільгосп-підприємствах цього регіону, та проектною урожайності ягідних культур показали, що найбільший валовий збір урожаю з 1 га меліорованих угідь припадає на цукрові та кормові буряки (33,2 т/га), картоплю (15,4 т/га), з ягідних культур — на чорницю (28,06 т/га) та малину (11,5 т/га) (рис. 4).

Хоча врожайність цукрових та кормових буряків і картоплі не досить висока порівняно з відповідними показниками в середньому по Україні, але для осушуваних земель Волинського Полісся ці показники є високими для таких умов вирощування сільськогосподарських культур.

Ураховуючи середні оптові закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію, встановлено, що в грошовому еквіваленті найбільша продуктивність 1 га меліорованих угідь території Волинського Полісся припадає саме на чорницю, малину, буряки та картоплю (рис. 5).

Отже, найбільшої продуктивності (враховуючи сучасну державну цінову політику) на осушуваних землях гумідної зони досягають вирощуванням чорниць, малини, буряків та картоплі. Хоча суниця, порічки та смородина займають нижчі позиції від вищезазначених культур, проте мають набагато більшу продуктивність у грошовому еквіваленті, ніж зернові культури.

Найбільшої економічної ефективності при запровадженні в обіг ягідних культур досягають при вирощуванні малини та суниця, рентабельність яких досягає до 300%.

Висновки

Нині недоцільним та економічно неефективним є вирощування зернових культур у зоні надлишкового зволоження. Поліпшити ефективність використання меліорованих

угідь можна шляхом удосконалення технологій вирощування технічних культур та введення в обіг плодово-ягідних, рентабельність яких може досягати більше 100%.

Бібліографія

1. *Динаміка* виробництва зернових та технічних культур по Україні у всіх категоріях господарств в 1990—2009 роках/Мінагрополітики України. — 16.07.2010. — Режим доступу: <http://minagro.kiev.ua/page/?7298>
2. *Доповідь* про соціально-економічне становище Волинської області за 2008 рік. Сільськогосподарська діяльність господарств населення/Гол. управління статистики у Волинській обл. — Луцьк, 2009. — 170 с.
3. *Доповідь* про соціально-економічне становище Шацького району Волинської області за 2008 рік/Відділ статистики у Шацькому р-ні. — Шацьк, 2009. — 41 с.
4. *Закупівельні та оптово-відпускні ціни* на основні види сільськогосподарської продукції та продукти її переробки/Мінагрополітики України. — 16.07.2010. — Режим доступу: <http://minagro.kiev.ua/page/?10314>
5. *Зведена інформація* щодо цінової ситуації на ринку продовольчих товарів/Мінагрополітики України. — 16.07.2010. — Режим доступу: <http://minagro.kiev.ua/page/?10486>
6. *Каталог* сортів рослин, придатних для вирощування в Україні в 2008 році. Офіц. бюлетень Мінагрополітики України; Держ. служба з охорони прав на сорти рослин. — К., 2008.
7. *Те саме*. — 2009.
8. *Меліоративна обстановка* — як фактор врожайності сільськогосподарських культур на осушуваних землях. — К.: ІГІМ, 1997. — 36 с.
9. *Підсумки збору врожаю* основних сільськогосподарських культур/Мінагрополітики України. — 16.07.2010. — Режим доступу: <http://minagro.kiev.ua/page/?7293>
10. *Ситуація* щодо цін на овочі та фрукти/Мінагрополітики України. — 16.07.2010. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/page/?10524>
11. *Сільське господарство* Волинської області. Статистичний збірник за 2008 рік/Гол. управління статистики у Волинській обл. — Луцьк, 2009. — 280 с.
12. *Ціни* на зернові і олійні культури/Мінагрополітики України. — 16.07.2010. — Режим доступу: <http://minagro.kiev.ua/page/?10313>